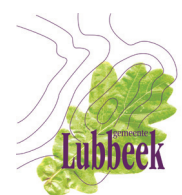

LERARENMAP
ERF GOEDLEERPAD
LUBBEEK

INHOUDSOPGAVE

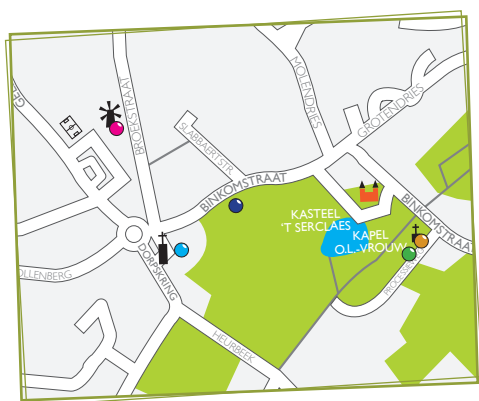
ERFGOEDLEERPAD LUBBEEK _____	3
DE MOLEN _____	6
DE IJSKELDER _____	10
DE KAPEL _____	15
DE PASTORIE _____	19
DE KERK EN HET KERKHOF _____	22
PLANNETJE _____	26

ERFGOEDLEERPAD LUBBEEK

Het erfgoedleerpad Lubbeek neemt je mee langs 5 spannende locaties in Lubbeek, aangeduid op het stratenplan :

- de kapel
- de pastorie
- de ijskelder
- de molen
- de kerk en het kerkhof

Het maakt niet uit in welke volgorde je langs de locaties wandelt. Je moet ze zelfs niet allemaal in 1 keer bezoeken.

De hele wandeling is zo'n 3 km lang.

Op elke plaats vind je een zuil.

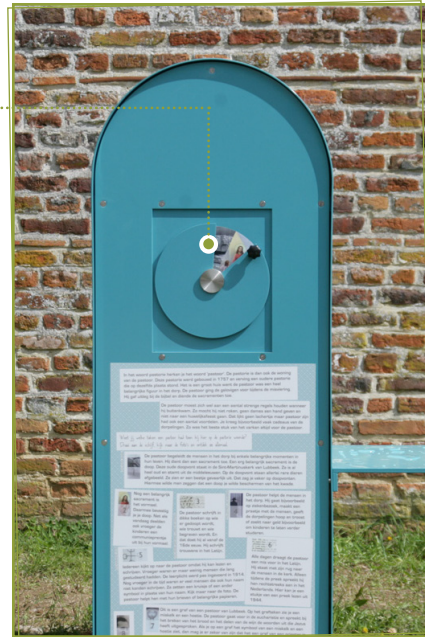
- Op de voorzijde wordt het historisch verhaal van de plaats verteld.
- Op de achterzijde ontdek je wat er vandaag op deze locatie gebeurt.
- Aan de hand van oude foto's en fictieve dagboekfragmenten, maak je op de linkerkant kennis met enkele verhalen over deze plaats.
- De rechterkant van de zuil toont het portret van een belangrijk persoon van vroeger.

Maar er is meer!

Bij elke zuil vind je interactieve modules (in de vorm van puzzels, luikjes waardoor je binnen kan gluren, foto's op een filmrol, ...) waardoor de leerlingen zelf aan de slag gaan én de geschiedenis van deze plaats ontdekken.

Daarnaast vind je verschillende actieve en creatieve opdrachten/vragen op de zuil.

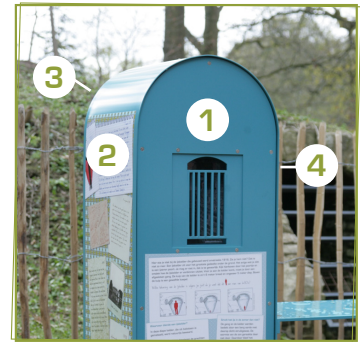
In deze lerarenmap vind je

- Extra inhoudelijke info, op kindermaat, die niet op de zuilen staat. Deze info helpt je om vragen van de leerlingen te beantwoorden.
- Praktische tips tijdens het bezoek met de klas en opdrachtenfiches.
- Inspiratie om in de klas verder te gaan.
- De volledige teksten, zoals ze op de zuilen te lezen zijn.
- Het plan van het erfgoedleerpad.

Het is de bedoeling dat leerlingen zelfstandig de info verwerken aan de hand van vragen en opdrachten, in kleine groepjes. Hierna vertellen ze aan elkaar wat ze te weten kwamen. Pas daarna kan je als leerkracht extra aanvullen. Op die manier worden de leerlingen zelf gids of specialist! Bij elke zuil zullen de leerlingen een andere zijde ontdekken. Bovendien denken ze telkens na welke opdracht of vraag zij voor hun rekening nemen.

Hoe pak je dit praktisch aan ?

- 1 Verdeel de leerlingen over de 4 zijden van een zuil of laat hen zelf kiezen. (bij de molen zijn er maar 3 zijden)
- 2 Geef de leerlingen de tijd om alle info van op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje kort te bespreken wat ze lezen. Let op dat je bij de verschillende zuilen elk groepje telkens een andere zijde laat lezen of eens laat wisselen van samenstelling.
- 3 Neem de opdrachten van de bijhorende zuil en deel deze uit. De kinderen verdelen de opdrachten onder elkaar. Als je het tempo en de spanning hoog wil houden, kan je een stopwatch gebruiken.
- 4 Bespreek de oplossingen/vragen in de volgorde zoals ze in deze lerarenmap staan. Zo kom je tot een logische verhaallijn. Alle informatie van op één zuil wordt samengevoegd. De leerlingen vertellen elkaar wat ze ontdekten.
- 5 In een aparte bijlage vindt u de teksten zoals ze op de zuilen staan. Als u deze wenst te printen vergeet dan niet de optie 'fit to page' aan te vinken bij uw printerinstellingen.

DE MOLEN

Tip: je kan de molen bezoeken met je klas!

Neem contact op met

Jozef Pierlet 016 62 11 35

Verloop

Vorbereiding

- Verdeel de klas in 2 groepjes
  - **GROEP 1** voor de voorkant: de zijde over de molen vroeger en nu.
  - **GROEP 2** voor de linkerzijde met dagboekfragmenten en de rechterzijde met de spotlight.
- Geef de leerlingen de tijd om alle info op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje even te bespreken wat ze lezen.
- Geef elke groep de opdrachtenkaart die bij hun zijde hoort. Laat ze de opdrachten onderling verdelen en oplossen.
- Per groepje vertellen ze zo meteen aan de rest van de groep wat ze ontdekt hebben over de molen. Geef ze de tijd om dit voor te bereiden.

De leerlingen als gids

GROEP 1 | de molen vroeger en nu

De leerlingen die de info over de molen vroeger en nu lezen, starten. Laat ze voor de groep staan als echte gidsen. De andere leerlingen gaan in een halve cirkel rond de zuil staan.

Aan de hand van vragen op hun opdrachtkaart vertellen ze hun verhaal:

- Wat zijn de twee belangrijkste verschillen tussen de molen vroeger en nu?
- Als je naar de oude molen (schaalmodel) kijkt, is er dan veel of weinig wind? Hoe zie je dat?
- Waarom waren er twee deuren in de oude molen?
- Waarom verving men de houten molen door een stenen?

GROEP 2 | de dagboekzijde en de spotlight

Daarna verschuiven ze naar de dagboekzijde en beantwoorden volgende vragen:

- Hoe zou jij de wieken zetten als je in rouw bent? Zie je vandaag nog of iemand in rouw is? Hoe dan?
- Wat is de meest voorkomende voornaam voor molenaars? Waarom?
- Wat is molenaarstaal en vond je de oplossingen van het rekenraadsel?

Heb je een bezoek in de molen kunnen regelen? Indien niet, denk dan met z'n allen samen na hoe de molen er langs de binnenkant uitziet. Zou hij nog gebruikt worden?

Wat eten we vandaag dat gemaakt is van graan? Waar wordt graan vandaag gemalen?

Zijn er ook moderne molens?

Extra info

Voorzijde | Molens door de tijd heen

Bij het begin van de tijdrekening maalt men het graan met molenstenen, **getrokken door slaven of dwangarbeiders**. De rosmolens die vooral in de middeleeuwen in gebruik waren, malen het graan met behulp van **een trekdier** (os, paard, zelfs honden). Vanaf de achtste eeuw komen de watermolens in Vlaanderen. Zij werken met **de kracht van water** en dankzij allerlei verbeteringen blijven watermolens tot 1900 in werking. De windmolen vindt zijn bakermat in Vlaanderen in de 11de eeuw. **De woeste kracht van de wind** wordt in de windmolen gebruikt om molenstenen in beweging te brengen.

De plaats waar een windmolen gebouwd wordt, wordt bepaald door 2 belangrijke factoren. Allereerst moet de molen **zoveel mogelijk wind kunnen vangen**. Vandaar dat de molen zover mogelijk van de bebouwing en de bomen moet staan. Een tweede factor is **de afstand die de klanten moeten afleggen** om hun graan te gaan malen. De beste plek is in **een open veld**, niet te ver verwijderd van de kerk en het centrum. Diegene die de molen bouwt, noemen we ook wel **een molenslager**.

Peter Baudewijns, de man die de eerste molen bouwt, vindt **Lubbeek de ideale plaats om een molen te bouwen**. Er is namelijk geen enkele wind- of watermolen in het ganse dorp. Waar laten de inwoners dan hun graan malen? Te voet, met een zware zak graan op het hoofd of de rug of aan een juk gaan ze naar molens in nabijgelegen dorpen. Slechts enkele boeren hadden paard en kar. Maar het meest wordt **de kruiwagen** gebruikt. Zelfs bij de armste boer is een kruiwagen te vinden. De tocht naar de molen is niet gemakkelijk: er zijn geen verharde wegen. In de winter steekt de modder tegen, in de zomer ligt het zand een vlot vervoer in de weg.

In 1860 is de houten molen 70 jaar oud. **Bijna versleten.** De houten wieken breken regelmatig, er komen voortdurend planken los aan de molenkast. Waarom geen nieuwe molen bouwen? **De houten molen wordt afgebroken in 1864.** De eigenaar beslist om een stenen molen te laten bouwen. De stenen graanwindmolen is **een bergmolen of beltmolen.** Men noemt hem zo omdat hij op een kunstmatige heuvel of een belt staat. Een stenen molen heeft zijn voordelen: hij is ruimer, sterker, beter bestand tegen de grillen van ons klimaat, brandveilig en goedkoper in het onderhoud dan een houten standaardmolen.

Rechter zijde | Molenaar Moiné

De molenaarsfamilies Baudewijns, Stiers en Moiné hebben meer dan tweehonderd jaar lang het graan gemalen voor mens en dier. Ze doen dit voor elke klant, arm of rijk. Baudewijns is de eerste molenaar (zie hoger) maar **Moiné bouwt de mechanische molen.** De stoommachine en de armgasmotor doen hun intrede in Lubbeek. Zo ook in de molen. In 1921 plaatst Constant Moiné een armgasmotor van 30PK in de machinekamer. **Deze machine werkt op steenkool.** De machine verbruikt erg veel steenkool. Een grote voorraad kolen bezitten was dus beslist nodig om tijdens drukke perioden, ongunstige weersomstandigheden, gladde wegen en andere onvoorziene toestanden aan het werk te kunnen blijven. Het blijft niet bij een armgasmotor. **De volledige molen wordt mechanisch gemaakt.** Doordat het gelijkvloers onderkelderd wordt, ontstaan er **5 niveaus die allemaal vol machines komen** en via houten kokers en riemen met elkaar verbonden worden. Al deze machines zijn nodig omdat een cilindermolen verschillende functies heeft.

Een molenaar heeft een dubbele taak: hij moet zorgen dat de molen draait, regelmatig en met een redelijk toerental. De wind is voor de molenaar zowel zijn beste vriend als zijn grootste vijand. Is er geen wind, te weinig wind of te veel wind, dan wordt er niet gemalen. Is er voldoende wind dan wordt er dag en nacht gemalen. De kerkelijke overheid gaf zelfs de toestemming om op zon- en feestdagen te malen. Een oude windmolen heeft een windsnelheid nodig van 6 tot 9 m per seconde om te draaien. Hierdoor kunnen die molens gemiddeld 80 dagen per jaar werken. Op een jaartotaal van 365 dagen is dat wel heel weinig. Dat is nadelig voor de molenaar, maar ook voor de boer die regelmatig zonder meel zit. **Weetje:** in de kuststreek heeft men meer westenwind en daar maalt men tot 120 dagen per jaar.

De molenaar moet ook zorgen dat het graan goed gemalen wordt, zodat de klant tevreden is over het meel. Daarom gaat de molenaar nooit overhaast te werk. Voordat hij begint te malen, bepaalt hij de windrichting, hij kijkt of er voldoende wind is en of hij veilig kan malen. Dan maakt hij zijn molen gereed. Hij neemt de blokkering weg en kruit de molenkast met handkracht op de wind tot het wiekenkruis precies naar de wind staat. De molenaar moet nagaan hoeveel zeilen hij zal opleggen.

Hoe meer wind, hoe minder zeilen. Bij sterke wind wordt er zonder zeilen gemalen. Malen is een vak apart. Veel hangt af van de molenstenen. De molenaar luistert naar de draaiende stenen om te voorkomen dat ze op elkaar wrijven zonder graan. Dat doet de stenen sneller afslijten. **Om bloem te malen moet men een vergunning hebben**, afgeleverd door het ministerie. Regelmatig wordt de kwaliteit van de bloem gecontroleerd. Molenaars krijgen om de beurt de opdracht om in andere maalderijen de bloem te controleren op o.a. witheid (kleur), gladheid (fijnheid van het maaisel), de aanwezigheid van zwarte stippen (wikke of andere vreemde zaden). Dat gebeurde met behulp van een wit ivoren plaatje waarmee men een handvol bloem gladstreek om de fijnheid ervan na te gaan. De witheid van de bloem kon men vergelijken met de kleur van het plaatje.

Veel traditionele wind- en watermolens zijn de voorbije 100 jaar uit het landschap verdwenen. Ook het molenaarsvak is al jaren uitgestorven. Toch is de voorbije 10 jaar de interesse voor de oude maalderij en de historie van de molens weer opgewekt. Windmolens, watermolens en rosmolens worden gerestaureerd, opnieuw maalvaardig gemaakt en staan open voor bezoekers.

Sinds 1977 wordt er niet meer gemalen in molen Moiné. Maar alles is nog altijd in uitstekende staat. De hele geschiedenis van het malen, van het ambachtelijke tot het industriële, is vertegenwoordigd in één gebouw.

Tips voor in de klas

<http://www.moleneducatief.nl>

website met spelletjes, knutselopdrachten, liedjes, kleurplaten, bouwplaten, recepten, molenverhalen, boeken en films over molens, ...

DE IJSKELDER

Verloop

Vorbereiding

- Verdeel de klas in 3 groepjes
  - **GROEP 1:** voor de voorkant: de ijskelder vroeger
  - **GROEP 2:** voor de achterkant: de ijskelder nu
  - **GROEP 3:** voor de linker- en rechterzijde met dagboekfragmenten en de spotlight.

OPMERKING:

Let op dat de leerlingen hier eens een andere zijde nemen dan bij de andere zuilen.

- Geef de leerlingen de tijd om alle info op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje even te bespreken wat ze lezen.
- Geef elke groep de opdrachtenkaart die bij hun zijde hoort. Laat ze de opdrachten onderling verdelen en oplossen.
- Per groepje vertellen ze zo meteen aan de rest van de groep wat ze ontdekt hebben over de ijskelder. Geef ze de tijd om dit voor te bereiden.

Verwerking

Neem alle leerlingen terug samen en zet ze eventueel (afhankelijk van het weer) in een kring op de grond. Stel de volgende vragen die iedereen, onafhankelijk van de zijde waar je stond, kan beantwoorden:

- Waarvoor werd de ijskelder gebruikt?
- Waarvoor wordt de ijskelder nu gebruikt?

GROEP 1 | de ijskelder vroeger

Laat de leerlingen vertellen voor wat het ijs allemaal gebruikt werd. De leerlingen die de dagboekfragmenten lezen, kunnen hen nog verder aanvullen.

GROEP 3 | de dagboekfragmenten

Vraag de leerlingen die de dagboekfragmenten lazen om het oude griezelverhaal over de Slabbaert te vertellen.

Stel volgende vragen aan de ganse groep:

- Wat denk je? Zou de Slabbaert echt bestaan hebben?
- Waarom vertelden de mensen vroeger zulke verhalen?

GROEP 2 | de achterzijde

Laat de leerlingen die de achterzijde lazen vertellen waarom de ijskelder ideaal is voor vleermuizen en hoe vleermuizen kijken met hun oren. Deze leerlingen vertellen aan de groep ook het verhaal dat ze met de rollen maakten en de naam die ze voor het vleermuizenhotel verzonnen.

Zet met de gehele groep het verhaal om in een klein stripverhaal (zie kopieblaadjes). Te weinig tijd? Teken hier de eerste schetsen en maak in de klas een volledig stripverhaal.

Sluit af met een laatste vraag voor de ganse groep. We ontdekten hier dat vroeger niet iedereen een koelkast had.

- Welke elektrische toestellen had men vroeger nog niet?
- Hoe deed men 100 jaar geleden dan de was en hoe kookte men?

Extra info

Voorzijde | Ijskelders vroeger

Deze ijskelder behoort tot **het kasteel van Lubbeek**. De huidige eigenaar van het kasteel is Baron Didier Gillès de Pélichy-de Biolley. In oude boeken wordt de ijskelder ook wel **ijskelder de T'Serclaes** genoemd naar 1 van de vroegere eigenaars. Deze ijskelder dateert van omstreeks **1816**. Deze datum wordt naar voor geschoven omdat in dat jaar de aloude kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lubbeek, die in de buurt lag, werd afgebroken. De witte zandsteen ervan werd herbruikt in de gangmuren en in de vloeren van de ijskelder.

De oorsprong van ijskelders ligt waarschijnlijk in het Oosten in de bronstijd. In het oude Mesopotamië van ongeveer 2000 jaar voor Christus vindt men reeds sporen van ijshuizen. In de oudheid vinden we in Europa bij de Griekse en Romeinse schrijvers enkele vermeldingen van ijskelders.

Een ijskelder verkreeg pas na een paar jaar werking zijn volle rendement en het ijs werd er pas ingebracht nadat hij langdurig was gelucht, bij scherpe wind.

Verschillende manieren van voedsel bewaren

Graan werd vroeger hoog en droog op zolders bewaard. Bepaalde voedingswaren werden gedroogd, gerookt, op azijn, zout of alcohol gezet. Sommige groenten konden overwinteren in een greppel in de tuin en melk werd omgezet tot halfdroge kaas. De meeste voorraden werden echter in **een koele kelder** opgeborgen. Naargelang hun functie waren er verschillende soorten kelders: steenkolenkelders, aardappelenkelders, kelder voor conserven- en steriliseerbokalen, wasplaats, wijnkelder en kelder voor andere dranken. Ook de bruine stenen pot met ingezouten groenten of eieren in lagen vet en ook het houten of gemetselde vleesvat stonden dikwijls in de kelder of koele schuur. **In de loop van de 20ste eeuw** werd de koele kelder vervangen door **de koelkast** en het vleesvat en de stenen pot door **de diepvriezer**.

Technische info over de ijskelder

De toegang is een aparte gang, verdeeld in sassen door middel van deuren. Deze deuren werden vaak geïsoleerd met stromatten. De deuren gingen afwisselend naar binnen en naar buiten open. Verluchtigingspijpen doorheen het gewelf zorgen voor een goede ventilatie en houden de kelder droog. Onderaan de kuip is een afvoer voor het smeltwater voorzien dat terug naar de vijver gaat. In de koepel waren vaak openingen om het ijs van buiten in de put te laten zakken. Soms werd er bovenop een ijskelder een gebouw met één of meer verdiepingen gezet. Een tempel of prieeltje, met al dan niet een luik in de bodem. In de aarde bovenop de koepel werden struiken geplant, rondom bomen. Deze begroeiing moest koelte verschaffen aan de omgeving. Een ijskelder ligt altijd vlak bij een vijver.

Linkerzijde | Dagboekfragmenten

Werken in de ijskelder

In de winter werd **het natuurijs gezaagd uit de slotgrachten en kasteelvijvers**. Dit "oogsten van ijs" vergde veel mankracht en stond onder leiding van de hovenier van het kasteel. Het ijs werd met karren naar de ijskelder gebracht. Daar werd het gestapeld vanuit de gang of naar beneden gelaten via luiken in het gewelf. **Soms goot men tussendoor water of pekels** om de blokken aan elkaar te laten vastvriezen. In andere gevallen deed men dat net niet en legde men **mos of stro** tussen de blokken zodat ze er achteraf gemakkelijk uitgehaald konden worden.

Naargelang het nodig was werd het ijs in de zomer uit de kelder losgehakt en naar de **keuken** gebracht. Daar werd het in **een ijskist, een koelvat of een wijnkoeler** gestapeld. Binnen in de ijskast werd het voedsel of de drank bewaard. Regelmatig moet er vers ijs in de ijskast worden toegevoegd. De ijskelder werd, tenzij in noodgevallen, alleen 's avonds en 's nachts geopend, tijdens de koelste periode van de dag.

Achterzijde | De ijskelder nu

Moderne ijsfabrieken konden aan hun klanten betrouwbaarder en zuiverder ijs leveren. Ze fabriceerden en leverden het ijs goedkoper dan het natuurijs dat men zelf stak of zaagde en bewaarde. Sindsdien werden de ijskelders bijna niet meer gebruikt. Men neemt aan dat **na 1930** de oude ijskelders praktisch nergens meer gebruikt werden. De ijskelder begon meer en meer in verval te geraken. De verlaten ijskelder werd door vleermuizen ontdekt en ingepalmd als winterverblijf. Sinds wanneer is onbekend.

Het gebruik als winterslaapplaats voor vleermuizen werd de nieuwe functie. **In Vlaanderen zijn nu meer dan honderd ijskelders daarvoor ingericht.** Vleermuizen zijn nachtdieren, insectenetters en vliegende zoogdieren. In de zomer zien we ze vliegen boven ons hoofd, in de winter niet. Ze houden dan een winterslaap van bijna zes maanden. Een donkere, stille en vochtige ruimte geniet hun voorkeur. De oude ijskelders, die niet meer worden verlucht, vormen een ideale overwinteringsplaats voor deze diertjes.

Vleermuizen zijn nachtdieren. Het zijn de enige zoogdieren die echt kunnen vliegen. Vleermuizen zijn geen vogels en ook geen muizen. Ze vormen binnen de zoogdieren een aparte groep die we de handvleugeligen noemen, ze vliegen met hun handen. Ze hebben een vrij dichte vacht die hen warm houdt. Tussen hun romp, vingers, achterpoten en staart is een dunne vlieghuid gespannen. Deze vlieghuid bestaat uit levend materiaal en is doorlopen van adertjes. Bij beschadiging groeit hij snel weer dicht. Ze brengen levende jongen ter wereld. Wereldwijd zijn er zo'n 1150 soorten bekend. Hier in Vlaanderen in het aantal soorten beperkt tot 21.

Vleermuizen zien met hun oren. Ze hebben een soort zesde zintuig (ken jij de vijf andere?) waarmee ze zich oriënteren tijdens de vlucht en prooien opsporen. Het principe is eenvoudig: de vleermuis roept voortdurend korte geluidsstoten uit. Deze weerkaatsen tegen alle obstakels in de omgeving, dus ook tegen prooien die zich in de buurt bevinden. Door de echo's van deze geluiden op te vangen, "zien" vleermuizen als het ware hun omgeving. De geluiden die vleermuizen voortbrengen zijn zo hoog dat ze onhoorbaar zijn voor de mens. Het zijn ultrasone geluiden. Alle Europese vleermuissoorten houden een winterslaap. 's Winters zijn er immers geen insecten, en aangezien de meeste vleermuizen niet of weinig trekken, is een winterslaap de enige overlevingsmogelijkheid. Vanaf oktober, november gaan de vleermuizen in winterslaap. De meeste bekende overwinteringsplaatsen zijn ijskelders, bunkers, forten en mergelgroeven.

Deze wonderbaarlijke diertjes joegen onze voorouders de schrik op het lijf. Ze speelden een belangrijke rol in de verpersoonlijking van duisternis en kwaad. Vroeger werden kinderen bang gemaakt met verhalen over weerwolven en vleermuizen. Het is het nachtelijk leven van de dieren dat hen in verband brengt met het kwaad. De mensen zagen in vleermuizen vampiers. Ook vandaag zien we nog vleermuizen in goed en kwaad ornaat terug komen. Denk maar aan Batman, True Blood, Dracula, ... In het oude China daarentegen was de vleermuis een geluksbrenger, omdat de Chinese benaming van de vleermuis hetzelfde klinkt als geluk.

Tips voor in de klas

Vleermuizenspel

Een van de kinderen is de vleermuis. Die wordt geblinddoekt. De andere kinderen van de klas zijn insecten en zoeken een plek in de klas, onder een lessenaar, tegen de muur, ... waar ze maar willen, maar ze mogen niet bewegen. Iedereen een plek gevonden? Dan mogen de insecten beginnen te zoemen. De vleermuis heeft honger en gaat op jacht. Hij houdt de handen achter de oren om extra goed te kunnen horen (benadruk dat hij heel voorzichtig moet lopen). Als de vleermuis een insect hoort, gaat hij op zoek en tikt hij die af. De mug die af is, gaat op zijn stoel zitten. De vleermuis krijgt een minuut de tijd om zoveel mogelijk muggen te vangen. Hoeveel vangt hij er? Speel het spel. Wissel telkens de beurt van de vleermuis. Welke vleermuis heeft de meeste muggen gevangen?

Weten de kinderen niet hoe een vleermuis eruit ziet?

Op de beeldbank van de schooltv vind je een korte reportage
Zie www.schooltv.nl/beeldbank

Jeugdromans met een rol voor vleermuizen

- De nacht van de vleermuis, Marc De Bel
- Door de ogen van de vleermuis, S. Withrow
- Een mond vol dons, Lydia Rood

Afwerken van het stripverhaal (zie hoger)

DE KAPEL

Verloop

Vorbereiding

- Verdeel de klas in 3 groepjes
  - **GROEP 1**: voor de voorkant: de kapel vroeger
  - **GROEP 2**: voor de achterkant: de kapel nu
  - **GROEP 3**: voor de linker- en rechterzijde met dagboekfragmenten en de spotlight.

OPMERKING:

Let op dat de leerlingen hier eens een andere zijde nemen dan bij de andere zuilen.

- Geef de leerlingen de tijd om alle info op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje even te bespreken wat ze lezen.
- Geef elke groep de opdrachtenkaart die bij hun zijde hoort. Laat ze de opdrachten onderling verdelen en oplossen.
- Per groepje vertellen ze zo meteen aan de rest van de groep wat ze ontdekt hebben over de kapel. Geef ze de tijd om dit voor te bereiden.

Verwerking

De leerlingen die aan de voorzijde de legende over de kapel lezen (**GROEP 1**), nemen de klas mee naar binnen. Zij vertellen de legende aan de hand van de glasramen. Kan je hier ook lezen op welke dag in juli het mirakel plaatsvond?

Vraag aan iedereen: is dit een waar gebeurd verhaal? Wat is een legende eigenlijk?

Wandel in de kapel naar het Onze-Lieve-Vrouwbeeld. Laat de leerlingen in een halve cirkel rond het beeld zitten en stel de volgende vragen voor de ganse groep:

- Waarvan is het beeld gemaakt?
- Hoe voelt Onze-Lieve-Vrouw zich?
- Welke kledij draagt ze?
- Waarom zou het beeld gemaakt zijn?
- Waarvoor zouden jullie haar hulp vragen?

GROEP 3 | de spotlight

De leerlingen die de rechterzijde lazen, met het profiel van beeldhouwer Frans Vermeylen, kunnen hier nog wat over vertellen.

GROEP 2 | de achterzijde

De leerlingen die de teksten lazen over de kapel nu, kunnen vertellen over de processie van Onze-Lieve-Vrouw van Lubbeek.

Wandel terug naar de zuil. Laat de leerlingen die de achterzijde lazen één van de ex voto's in elkaar puzzelen. Wat kunnen de kinderen over dit plaatje vertellen?

Extra opdracht: Ga met de klas naar de muur en laat ze zoveel mogelijk verschillende talen luidop opsommen.

Wandel terug naar de zuil | extra verhalen

- de leerlingen die de dagboekfragmenten lazen kunnen vertellen over het vaantje.
- de leerlingen die de dagboekfragmenten lazen kunnen vertellen wat de burgemeester vond van de afbraak. En wie was J. Vander Monde en wat vond hij van de afbraak?
- Iemand die de achterzijde las, vertelt waarvoor de bedevaarder naar de kapel komt. En waarom komen mensen hier bidden?
- De leerlingen die de dagboekfragmenten lazen kunnen extra info geven over de bedevaarder.

Extra info

Rechterzijde | Spotlight

De hulp van Onze-Lieve-Vrouw van Lubbeek werd **ingeroepen voor bezetenen, blinden, doodgeboren kinderen, voor een voorspoedige bevalling**. Enkele foto's stellen Onze-Lieve-Vrouw voor, bekleed volgens de Spaanse mode (het was een Spaanse gewoonte om heiligenbeelden te bekleden met kostelijke en kleurrijke stoffen). Vanaf eind 16de eeuw ging men het beeld met een ruim kleed en mantel bekleden waarbij alleen hoofd en handen van Onze-Lieve-Vrouw en van het Christuskind nog zichtbaar waren. Om het beeld gemakkelijker te kunnen kleden werden de rechterarm van Onze-Lieve-Vrouw en de linkerarm van het kindje Jezus afgezaagd. Zoals elke grote dame heeft Onze-Lieve-Vrouw van Lubbeek **een hele uitzet van kleding** voor haar en haar kind en de daarbij horende kronen en scepter. Deze kleding is vooral afkomstig van schenkingen.

Wanneer de oude kapel **afgebroken** werd in **1816**, werd het Onze-Lieve-Vrouwebeeld overgebracht naar de Sint-Martinuskerk. Toen in 1890-1891 de nieuwe (huidige) kapel werd gebouwd, keerde het beeld terug naar de kapel. Omdat het na 74 jaar een lege plek achter liet op het altaar in de kerk werd er een kopie gemaakt van het oorspronkelijke beeld in lindenhout. Het is geen exacte kopie van het oude beeld: de gelaatstrekken zijn fijner uitgewerkt, Onze-Lieve-Vrouw kijkt meer naar voor dan naar haar kind en de twee armen die bij het originele beeld ontbreken werden hier bijgewerkt. Het originele "Miraculeus beeld van Onze-Lieve-Vrouw ter Kapelle" zoals de oude benaming was, werd in 1974 gestolen en nooit meer teruggevonden. In 1985 werd een nieuw gepolychromeerd houten beeld geschonken door de familie Ywan de Biolley.

Linkerzijde | Dagboekfragmenten

De bedevaarders die van heinde en verre naar Lubbeek kwamen om Onze-Lieve-Vrouw te vereren en om er te bidden, wilden niet alleen voor zichzelf de geestelijke voordelen van hun bedevaart opnemen, maar zochten ook naar de bescherming van Maria voor hun familie en eigendom. Daarom namen zij als herinnering en als een soort geluksbrenger een gewijd vaantje van de bedevaart naar huis mee. Zij versierden er hun woning mee en naar loffelijke gewoonte van onze gelovige boerenbevolking hingen zij het bij voorkeur in hun stallen.

Elke bedevaartsoord had zijn mirakelboeken. Deze zijn bedoeld als propaganda, als reclamemateriaal voor dit heiligdom. Veel mirakelboeken zijn jammer genoeg verloren gegaan in de loop van de eeuwen. Ook dat van Onze-Lieve-Vrouw van Lubbeek.

Achterzijde | Kapel nu

In 1812 wordt de kapel en het kerkhof te koop gezet. Koper: Louis Vanden Berghe de Binckum. In 1816 laat hij de kapel sluiten die hij voor afbraak bestemt. Er komt heel veel protest van de pastoor, de burgemeester, de notaris, het bisdom en de minister van Eredienst. Maar ze staan machteloos want Vanden Berghe de Binckum wil de kapel niet aan de gemeente verkopen. De kapel wordt afgebroken door een ploeg werklieden. Het verslag van de drie eerste dagen afbraakwerk is bewaard in de "vernielingsbrieven". De bevolking kijkt machteloos toe. De graftombe van de twee maagden wordt geschonden, het gebeente verstrooid. Slechts enkele beenderen konden later naar de parochiekerk overgebracht worden. Nu rusten ze in de nieuwe kapel. Gelukkig kan het miraculeus beeld en een groot deel van de inboedel gered worden.

Er bestaat geen enkel spoor meer, noch van de oude kapel, noch van het kerkhof.

Periode tussen de oude en de nieuwe kapel

Na de afbraak van de kapel in april 1816 wordt het beeld op 3 juni 1816 met een plechtige processie naar de parochiekerk overgebracht en daar op het Noordaltaar geplaatst, dat aan O.L.V. toegewijd is. Maria zal daar vereerd worden tot de bouw van de nieuwe kapel in 1891.

Bouw van de nieuwe (huidige) kapel

De bouw van de nieuwe kapel kon in 1890 aangevat worden op grond, geschonken door graaf Everard de T'Serclaes, de toenmalige kasteelheer. De kleinkinderen van de vroegere afbreker van de kapel steken financieel bij. De kapel wordt niet op exact dezelfde plaats gebouwd van waar de oude kapel stond. Maar wel in de zeer dichte nabijheid (op het kerkhof waardoor de vorige kapel omringd was).

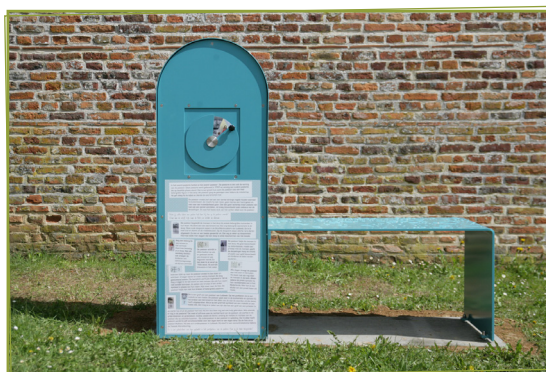
De kapel wordt plechtig ingewijd op 8 juni 1891 door kardinaal Goossens, aartsbisschop van Mechelen.

Vroeger was er een kerkhof rondom de kapel. Waarom is niet heel duidelijk. Ofwel heeft deze kapel een tijdlang dienst gedaan als parochiekerk, ofwel verlangden sommigen begraven te worden aan de voeten van het Mariabeeld.

Hernieuwde verering

Dat Lubbeek een levend bedevaartsoord is, wordt duidelijk als je de bijna 300 gedenkplaatjes of ex voto's ziet die van 1893 tot heden Maria's weldaden gedenken. De gedenkplaten wijzen op de gevarieerde herkomst van de bedevaarders (enkele komen uit Brussel, West-Vlaanderen, Londen) en op de verscheidenheid van gunsten: genezingen, blindheid, verlamming, welslagen van examens, bescherming tijdens de oorlog... Er zijn enkele platen in het Frans, Engels en zelfs in het Latijn.

DE PASTORIE

Verloop

Vorbereiding

- Verdeel de klas in 3 groepjes
  - **GROEP 1:** voor de voorkant: de pastorie vroeger
  - **GROEP 2:** voor de achterkant: de pastorie nu
  - **GROEP 3:** voor de linker- en rechterzijde met dagboekfragmenten en de spotlight.

OPMERKING:

Let op dat de leerlingen hier eens een andere zijde nemen dan bij de andere zuilen.

- Geef de leerlingen de tijd om alle info van op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje even te bespreken wat ze lezen.
- Geef elke groep de opdrachtenkaart die bij hun zijde hoort. Laat ze de opdrachten onderling verdelen en oplossen.
- Per groepje vertellen ze zo meteen aan de rest van de groep wat ze ontdekt hebben over de pastorie. Geef ze de tijd om dit voor te bereiden.

Verwerking

Neem iedereen terug samen en zet je met z'n allen in een kring dicht bij de zuil. Vertel de leerlingen dat we gaan 'waarom'en'. Niet iedereen zal op elke vraag kunnen antwoorden maar dat is niet erg ! Wat weten we allemaal samen over de pastoor?

- Waarom was de pastoor zo'n belangrijke figuur in het dorp? Wat mocht hij dan wat andere dorpsbewoners niet mochten? (zie voorzijde)
- Waarom had de pastoor extra hulp nodig en wie hielp? (zie draaischijf voorzijde met alle taken die het pastoorleven tot een heuse drukte maakten)
- Wat vertelt de meid van de pastoor allemaal?
Zou ze gelukkig zijn? Kan je haar laatste wens lezen?
- Waarom heeft de pastoor van Lubbeek het vandaag nog altijd druk?
- Waarom woont de pastoor hier niet meer?

Laat de leerlingen zitten en zeg ze hun ogen te sluiten. Laat ze in verbeelding mee wandelen door de benedenverdieping van de pastorie 100 jaar geleden. Lees daarvoor de bijhorende tekst die op de voorzijde staat.

Stel volgende vragen aan de groepjes:

GROEP 3 | de dagboekfragmenten en spotlight

Welke spullen stonden er allemaal in de pastorie?

GROEP 2 | de pastorie vandaag

Is dit de dag van vandaag nog altijd zo?

Kunnen jullie uitleggen wat 'een herbestemd gebouw' is?

Hoe kan je zien aan een gebouw dat het beschermd is?

Wat was jullie herbestemming voor het gebouw?

Extra opdracht: De andere groepjes mogen ook 5 minuten samen zoeken naar een herbestemming voor deze plek.

Neem eventueel met iedereen een kijkje in de bibliotheek.

Wandel naar het poortgebouw.

GROEP 3 | de dagboekfragmenten en spotlight

Wie was Ferdinand de Loyers?

Waar is het wapenschild van de abt?

Wat betekent het? (pluk de rozen)

Extra info

De pastorie van Lubbeek is een typisch voorbeeld van de norbertijnse pastorieën: een rechthoekig gebouw met een verdieping onder een leien schilddak met twee grote hekschoorstenen. De pastorie was ommuurd. Voorts beschikte de pastorie over een kelder, een bakhuis en zorgde een waterput voor een constante waterbevoorrading.

Lubbeek kreeg een nieuwe pastorie in 1501. Aan het einde van die eeuw teisterden godsdienstoorlogen de streek. Daarbij werden de pastorie en de kapel meermaals geplunderd. In 1601 herstelde de nieuwe pastoor de pastorie met daarbij ook een groot stuk grond en een boomgaard. De pastorie lag rond 1660 in de Binkomstraat op 300 m van de kerk. De oude dorpskern van Lubbeek moet dus oostelijker, en dichterbij de pastorie, hebben gelegen. In 1705 werd de pastorie opnieuw geplunderd door rondtrekkende soldaten. De toenmalige abt van Abdij 't Park, besloot daarom de vervallen pastorie af te breken en een nieuwe te laten bouwen. Het is deze pastorie die je nog altijd ziet. In juni 1757 startten de bouwwerken, die in december van dat jaar reeds afgerond werden. De werklieden kregen bier van de abdij, als deel van hun loon.

Het interieur is, zeker na de restauratie door de gemeente en de herbestemming tot bibliotheek in 1983, grondig veranderd. Aanvankelijk (in 1757) zag de inrichting er dus helemaal anders uit.

Tips voor in de klas

Jullie hebben nagedacht over een nieuwe functie of bestemming voor de pastorie. Tijd om volk te lokken! Bedenk een slogan, één zin, waardoor mensen naar hier willen komen. Teken er een mooie affiche voor.

DE KERK EN HET KERKHOF

Verloop

Vorbereiding

- Verdeel de klas in 3 groepjes
  - **GROEP 1:** voor de voorkant: de kerk en het kerkhof vroeger
  - **GROEP 2:** voor de achterkant: de kerk en het kerkhof nu
  - **GROEP 3:** voor de linker- en rechterzijde met dagboekfragmenten en de spotlight.

OPMERKING:

Let op dat de leerlingen hier eens een andere zijde nemen dan bij de andere zuilen.

- Geef de leerlingen de tijd om alle info van op hun zijde rustig te lezen en in hun groepje even te bespreken wat ze lezen.
- Geef elke groep de opdrachtenkaart die bij hun zijde hoort. Laat ze de opdrachten onderling verdelen en oplossen.
- Per groepje vertellen ze zo meteen aan de rest van de groep wat ze ontdekt hebben over de kerk en het kerkhof. Geef ze de tijd om dit voor te bereiden.

Verwerking

GROEP 1 | de kerk en het kerkhof vroeger

Waarom werd deze kerk de Sint-Martinuskerk genoemd?

Stel aan de hand van het schilderij de volgende vragen:

- Wie is de heilige Martinus en hoe zie je dat?
- Waar is de tweede bedelaar en hoe zou die zich voelen?
- Vind je een driehoek in het schilderij? Er is niet letterlijk een driehoek te zien maar er zijn wel enkele figuren die samen de vorm van een driehoek maken.

Laat de kinderen, aan de hand van de filmband de geschiedenis van de kerk vertellen.

Laat alle leerlingen (indien mogelijk qua weer) op hun rug liggen: dicht bij de zuil en met hun ogen gericht op de kerktoren. De leerling(en) die de voorzijde bespraken, lezen het opstel 'Wat de kerktoren mij vertelt' luidop voor de rest. Heeft iedereen alle woorden begrepen? Hou oud is dit opstel?

GROEP 3 | de spotlight en de dagboekfragmenten

Wat betekent het spreekwoord: Wie met de klokken schiet, wint de oorlog niet?

Vraag voor iedereen:

- Wanneer luiden de klokken vroeger? Wanneer luiden de klokken van de kerktoren nu?

GROEP 2 | de kerk en het kerkhof nu

Kijk met de hele klas naar de details die het groepje moest zoeken. Laat hen vervolgens de weg wijzen naar het kerkhof en naar het grafmonument dat zij vonden.

- Van welke familie is dit grafmonument?
- Worden er op dit kerkhof vandaag nog mensen begraven? Waarom niet?

Extra opdracht: Ook op andere graven zijn er heel veel symbolen terug te vinden. Iedere leerling krijgt 10 min. om in alle stilte op zoek te gaan naar een detail dat hij/zij erg mooi vindt. Bekijk er daarna samen enkele. Welke info over de overleden persoon vind je op een graf?

GROEP 3 | de dagboekfragmenten

Wat doen een grafdelver en een steenkapper?

Extra info

Voorzijde | de kerk vroeger

Allerheiligen, een feest waarop de doden herdacht worden.

Lubbeek, 9 november 1943.

“Eenige dagen voor Allerzielen werken de mensen op het graf. Sommige verven het. Er zijn mensen die er bloemen op leggen en er een kruisteken met witte zand opmaken. Zoo doet elken mensch zijn best om de graven schoon te maken. Met Allerzielen gaan de mensen op het graf bidden. Wij moeten die dagen vurig bidden op dat al de zieltjes zouden bevrijd worden.” (stukje uit een oud schoolopstel)

Ook vandaag wordt er op 1 november nog Allerheiligen gevierd. Mensen onderhouden de graven van hun familieleden of vrienden en gaan er bidden of in stilte nadenken. Kijk eens goed naar de kerktoren. Allereerst vertelt de toren de bouwgeschiedenis van de kerk. Maar de kerktoren heeft nog veel meer te vertellen!

“Ook de oorlogen heeft hij meegemaakt en trots alle geweld rond hem, heeft fier zijn hoofd recht gehouden.”

In 1798, wanneer de Fransen de baas zijn over België, werden er twee klokken gestolen. Het gebeurde wel eens meer dat veroveraars klokken stalen. Ze smeldden ze en maakten er wapens van. Wanneer in 1943, het jaar dat dit opstel geschreven werd, 2 klokken meegenomen werden door de Duitsers, was er groot verzet. Iedereen riep: “Wie met de klokken schiet, wint de oorlog niet!” Als protest luidden de klokken een hele nacht lang.

Linkerzijde | de dagboekzijde

Een spannend verhaal... Elke begraafplaats en elk kerkhof moet een dodenhuisje hebben. Weet jij waarom? In rechtszaken en onderzoeken door de politie moet soms een lijk terug opgegraven worden. In 1894 gebeurde dit in Lubbeek ook ...

De politie is op zoek naar de waarheid rond de dood van Alfred Ablay. Zijn vrouw is gestorven en Alfred blijft achter met twee kinderen. Gelukkig wilt zijn schoonmoeder voor de kinderen zorgen. Alfred zelf raakt op de dool en zwerft in heel Europa rond. Zijn zus nodigt hem uit om naar Antwerpen te komen. Daar overlijdt Alfred plots. Hij wordt begraven in Lubbeek. De politie verdenkt de zus van Alfred. Zij heeft veel schulden en wil snel erven van Alfred. Zou zij hem vergiftigd hebben? Om een antwoord te vinden op deze vraag moet de politie het lijk van Alfred terug opgraven. De bewoners van Lubbeek moeten echter toegeven dat ze geen dodenhuisje hebben voor het onderzoek. Daarom wordt het lijk onderzocht in een schoollokaal. Inderdaad, het lichaam van Alfred bevat sporen van morfine. De arme man werd vergiftigd. De Lubbekenaars schamen zich zo dat er geen dodenhuisje was dat ze meteen beslissen er één te bouwen. Het dodenhuisje bleef bestaan tot de jaren 1960. Nu is het verdwenen.

Tips voor in de klas

Vanbinnen is de kerk prachtig versierd met schilderijen en kleurrijke beelden. Langs buiten is ze veel minder kleurrijk. Tijd om daar verandering in te brengen! Hoe kan je ervoor zorgen dat de kerk er langs buiten even kleurrijk uitziet als langs binnen? Zou je buiten ook schilderijen hangen? Of zou je de kerk schilderen? Of... Gebruik je fantasie, alles kan en mag!

Deze plek kan ook aanleiding geven om rond de algemene thema's dood en geloof te werken.

ERFGOEDLEERPAD LUBBEEK

Op het plan zijn 5 plaatsen aangeduid in Lubbeek. Kies er een plek uit die je leuk lijkt, die het dichtstbijzijnd is of waar je gewoon meer over wil weten en wandel er naartoe. Er is geen volgorder vastgelegd. Je bepaalt zelf je route. Ontdek daar alles over het erfgoed door de tekstjes op de zuil te lezen en de opdrachten te doen.

Erfgoed? Mensen dragen zorg voor plaatsen van vroeger, zodat ook in de toekomst iedereen deze plekken kan bezoeken. We erven deze belangrijke plaatsen van onze voorouders, daarom noemen we dit erfgoed.

Als kers op de taart vind je op de achterzijde van dit blad nog een aantal extra teken- en schrijfp opdrachten.

Veel plezier!

